

P. G l o i e u x, *Pour revaloriser Migne. Tables rectificatives*. Lille [1952]. Praca została wydana nakładem Instytutu Katolickiego w Lille w serii: *Mélanges de science religieuse*. IX Année, 1952. Cahier supplémentaire. 8°, stron 82.

Mimo wszystkich swoich braków serie łacińska i grecka Patrologii Migne'a do dnia dzisiejszego pozostają niezastąpionym źródłem dla mediewistów. Mając to na względzie ks. Paweł Glorieux, rektor Instytutu Katolickiego w Lille i autor kilku cennych prac z zakresu historii teologii średniowiecza, sporządził dwa indeksy do Patrologii łacińskiej. Pierwszy (str. 7—76) ma na celu wskazanie prawdziwych autorów, ustalenie anonimowych lub podanie w wątpliwość autorstwa tych, którym Migne przypisał niektóre dzieła. Autor robi to w kolejności tomów według następującego schematu: podaje tom, kolumny, autora, tytuł traktatu, następnie poprzedzoną znakiem = korektę, gdzie wymienia rzeczywistego lub prawdopodobnego autora, albo daje jedną z następujących notatek: *controversé, douteux, inconnu, faux, inauthentique, anonyme ancien peu lettré, apocryphe, centon, pseudépigrafe, compilation anonyme*. W końcu przytacza informację bibliograficzną (rzadko dwie pozycje), gdzie można znaleźć uzasadnienie wprowadzonej korekty. Ponieważ Patrologia łacińska posiada 235 różnych indeksów, zawartych w czterech ostatnich tomach od 218 do 221, autor swój pierwszy wykaz nazywa indeksem 236.

Drugi indeks alfabetyczny autorów (str. 77—82) ma stanowić dopełnienie do indeksu 13 Migne'a (PL 218, 547—656). Zawiera on tylko tych autorów, o których była mowa w poprzednim indeksie. Autor podaje tu przede wszystkim w nawiasach tom i kolumny obejmujące prace autentyczne, następnie poprzedzone znakiem + tom i kolumny, zawierające prace, które również należy przypisać danemu autorowi. Po porównaniu danych tego wykazu z informacjami z pierwszego indeksu otrzymuje się pełny obraz poprawek dotyczących poszczególnych autorów łacińskiej Patrologii Migne'a.

Ogólne wiadomości o Migne'u i jego Patrologii można znaleźć w następujących pracach: O. B a r d e n h e w e r, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*. 1 Band. Freiburg im Br. 1913, str. 52—54; P. de L a b r i o l l e *Quelques documents sur Jacques-Paul Migne*. — *Bulletin d'ancienne littérature et d'archéologie chrétiennes* 3(1913)203—209; F. de M é l y, *L'abbé Migne l'homme et l'oeuvre* w *Revue archéologique* 2(1915) 203—258; H. L e c l e r c q, *Migne Jacques-Paul* w *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, X-1. Paris 1933, k. 941—957; J. de G h e l l i n c k S. J., *Patristique et moyen âge*. Tome 2. Bruxelles 1947, str. 23—25.

Pierwsze wydanie serii łacińskiej (221 tomów) Patrologii Migne'a wyszło w Paryżu w latach 1844—64; seria grecka (161 tomów) została

wydrukowana w latach 1857—66. W ten sposób w ciągu dwudziestu kilku lat ogłoszono drukiem 382 tomy in quarto. Wkrótce za pierwszym wydaniem drukowano drugie tak łacińskie jak i greckie; poza tym przedrukowywano, często kilkakrotnie, liczne tomy pojedynczo lub w grupach jednej i drugiej serii; przedruki te zwykle różnią się od pierwszego wydania paginacją.

Kontynuację serii łacińskiej Patrologii Migne'a stanowi kilka tomów wydanych przez ks. H o r o y pt.: *Medii aevi Bibliotheca patristica*. Parisiis 1879—83 (T. 1—3 w 1879 r.; t. 4—6 w 1880; dalsze tomy dla piszącego niestety były niedostępne).

Nad indeksami do Patrologii łacińskiej pracowało pięćdziesięciu ludzi w ciągu przeszło dziesięciu lat. Piąty tom indeksów przygotowany i ułożony do druku zginął w czasie pożaru drukarni w 1868 roku. Pozostało tylko cztery tomy indeksów, o których wspominaliśmy poprzednio. Poza tym indeks autorów ogłosił August P o t t h a s t w *Bibliotheca historica medii aevi*². I. Berolini 1896, str. XCIII—CIX. Następnie Marco V a t a s s o, skrypter Biblioteki Watykańskiej, wydał pracę pt.: *Initia patrum aliorumque scriptorum ecclesiasticorum latinorum...* T. 1—2. Romae 1906—1908. Praca ta służy do zidentyfikowania dzieł łacińskich ojców i pisarzy według Migne'a oraz innych zbiorów. Kontynuacją dzieła V a t a s s o jest praca A. G. L i t t l e' a pt.: *Initia operum s. XIII—XV*. Manchester 1904.

Jeżeli chodzi o Patrologię grecką Migne'a, to tom 162, zawierający indeksy, w roku 1868 również się spalił. Dorotheus Scholarios ułożył w języku nowogreckim indeks do tej Patrologii i ogłosił go drukiem w Atenach w roku 1879 oraz jako drugie wydanie w r. 1883. Jest to dzisiaj bardzo rzadka książka i posiadają ją tylko nieliczne biblioteki. Po nim indeksy do serii greckiej sporządził Ferdinandus C a v a l l e r a, lektor teologii pozytywnej w Instytucie Katolickim w Tuluzie. Wydał je pt.: *Patrologiae cursus completus accurante J. P. Migne*. Series graeca. Indices digessit F. C. Parisiis 1912. Wreszcie Theodorus H o p f n e r, profesor literatury klasycznej na uniwersytecie niemieckim w Pradze, wydał do tejże serii: *Index locupletissimus...* T. 1—2. Parisiis 1928—1945. Poza tym Chrysostomus B a u r O.S.B. ogłosił studium pt.: *Duplikate in Migne's Patrologia Graeca*. — *Theologische Quartalschrift* 100(1919)251—269. Zestawienie to obejmuje duplikaty ogłoszone pod tym samym imieniem autora, następnie pod rozmaitymi imionami, wreszcie rzekome „inedita“, „spuria et omissa“ oraz teksty zapożyczone od innych autorów.

Benedyktyni opactwa św. Andrzeja w Steenbrugge koło Brygi, należący do belgijskiej prowincji mniszej kongregacji Subiaco, w 1948 roku zapowiedzieli, że w ciągu najbliższych dwudziestu pięciu lat dokonają nowego krytycznego wydania łacińskiej i greckiej serii Patro-

logii (zob. Dom E. D e k k e r s, *A proposed new edition of early Christian texts.* — *Sacris erudiri* 1(1948)405—414). Następnie ogłosili drukiem dokładny wykaz krytycznych wydań tekstów od Tertuliana do Bedy (+735) włącznie pt.: *Clavis Patrum Latinorum* w *Sacris erudiri* 3(1951), z których będą korzystali wydawcy nowej Patrologii. Już w roku 1953 ukazały się pierwsze dwa tomy, a do dnia dzisiejszego wyszło ich kilka (1, 2, 36, 47, 48, 103, 104, 122) pod ogólnym tytułem wydawnictwa: *Corpus Christianorum. Series Latina.* Typographi Brepols. Turnholti (Turnhout koło Antwerpii).

Ks. Aleksy Petrani